

7. **Науменко М. О.** Організація стратегічного управління інтегрованими корпоративними структурами засобами збалансованої системи показників / М. О. Науменко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 8. – С. 201 – 204.

8. **Черкашина М. В.** Организация управления конкурентным поведением интегрированной корпоративной структуры / М. В. Черкашина, М. А. Науменко // Бизнес Информ. – 2011. – № 5. – Т. 1. – С. 23 – 26.

REFERENCES

Cherkashina, M. V., and Naumenko, M. A. "Organizatsiia upravleniia konkurentnym povedeniem integrirovannoy korporativnoy struktury" [Management organization competitive behavior of the integrated corporate structure]. *Biznes Inform*, vol. 1, no. 5 (2011): 23-26.

Ihnatieva, I. A., and Harafonova, O. I. *Korporativne upravlinnia* [Corporate Governance]. Kyiv: KNUUD, 2010.

"Korotkyi terminolohichnyi slovnyk z innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii" [A short glossary of terms with innovative educational technology]. <http://books.br.com.ua/31839>

Magomedova, D. M. "Formirovanie i funktsionirovanie konkurentnoy razvedki v marketingovoy srede" [The formation and functioning of competitive intelligence in the marketing environment]. <http://dis.podelise.ru/text/index-45535.html?page=11>

Naumenko, M. O. "Organizatsiia stratehichnoho upravlinnia integrirovanykh korporativnykh strukturamy zasobami zbalansovanoi systemy pokaznykiv" [Organization of strategic management the integrated corporate structures by means of balanced scorecard]. *Biznes Inform*, no. 8 (2012): 201-204.

Naumenko, M. O. "Udoskonalennia konsolidatsii obliku korporativnykh struktur" [Improvements account consolidate corporate structures]. *Nauchno-tekhnicheskyy sbornik*, no. 94 (2010): 287-292.

Wikipediia. <http://uk.wikipedia.org>

Yushchuk, E. L. *Konkurentnaia razvedka: marketing riskov i vozmozhnostey* [Competitive Intelligence: Marketing of risks and opportunities]. Moscow: Vershina, 2006.

УДК 330.16 + 658.52:38.24

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СТРАТЕГІЧНОГО АЛЬЯНСУ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЙ ВЗАЄМОДІЇ

ШУЛЬЖЕНКО Л. Є.

УДК 330.16 + 658.52:38.24

Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічного альянсу в контексті теорій взаємодії

Розкрито зміст досліджуваної проблематики економічної безпеки стратегічного альянсу. Доведено доцільність її вивчення в контексті теорій взаємодії (теорія мікрорівня Дж. Хоманса, теорія макрорівня П. Блау, теорія взаємодії результатів Д. Тібо і Г. Келлі), оскільки взаємодія є ключовим поняттям у розумінні її природи стратегічного альянсу, і його економічної безпеки, а інтереси учасників стратегічного альянсу, їхнє переплетіння та збалансованість створюють фундамент взаємодії учасників альянсу як єдиного цілого. З використанням положень цих теорій надано пояснення виникнення змін інтересів учасників стратегічного альянсу. З використанням захисного і гармонізаційного підходів визначено поняття «економічна безпека стратегічного альянсу». Показано, що забезпечення економічної безпеки стратегічного альянсу зводиться до запобігання або пом'якшення протиріч інтересів учасників стратегічного альянсу, збалансованості їхніх інтересів, передбачення таких протиріч, що виникають внаслідок різноманітних загроз інтересам учасників альянсу. Проаналізовано загрози інтересам учасників альянсу, що виникають при їхній взаємодії в межах спільної діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, стратегічний альянс, взаємодія, інтерес, протиріччя, збалансованість.

Бібл.: 11.

Шульженко Лілія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля (кв. Молодіжний, 20а, Луганськ, 91034, Україна)

E-mail: ynewman@yandex.ru

УДК 330.16 + 658.52:38.24

Шульженко Л. Е. Экономическая безопасность стратегического альянса в контексте теорий взаимодействия

Раскрыто содержание исследуемой проблематики экономической безопасности стратегического альянса. Доказана целесообразность ее изучения в контексте теорий взаимодействия (теория микроуровня Дж. Хоманса, теория макроуровня П. Блау, теория взаимодействия исходов Д. Тибо и Г. Келли), поскольку взаимодействие является ключевым понятием в понимании и природе стратегического альянса и его экономической безопасности, а интересы участников стратегического альянса, их переплетение и сбалансированность образуют фундамент взаимодействия участников альянса как единого целого. С использованием положений этих теорий даны пояснения возникновения изменений интересов участников стратегического альянса. С использованием защитного и гармонизационного подходов определено понятие «экономическая безопасность стратегического альянса». Показано, что обеспечение экономической безопасности стратегического альянса сводится к предотвращению или смягчению противоречий интересов участников стратегического альянса, сбалансированности их интересов, предвидению противоречий, возникающих в результате разнообразных угроз интересам участников альянса. Проанализированы угрозы интересам участников альянса, возникающие при их взаимодействии в рамках совместной деятельности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, стратегический альянс, взаимодействие, интерес, противоречие, сбалансированность.

Библ.: 11.

Шульженко Лилия Евгеньевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и аудита, Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля (кв. Молодежный, 20а, Луганск, 91034, Украина)

E-mail: ynewman@yandex.ru

UDC 330.16 + 658.52:38.24

Shulzhenko L. E. Economic Security of Strategic Alliance in the Context of Interaction Theories

The article reveals the essence of the studied problems of economic security of a strategic alliance. It proves expediency of its study in the context of interaction theories (micro-level theory of G. C. Homans, macro-level theory of P. M. Blau, interdependence theory of J. Thibaut and H. Kelly), since interaction is a key notion in understanding the nature of strategic alliance and its economic security and the interests of participants of the strategic alliance, their interweaving and balance form the foundation of interaction of the participants of the alliance as a single whole. Using the theses of these theories the article gives clarifications of appearance of changes of interests of participants of the strategic alliance. It uses protective and harmonisation approaches to define the "economic security of strategic alliance" notion. It shows that ensuring economic security of the strategic alliance is reduced to avoiding or softening contradictions of interests of participants of the strategic alliance, balancing their interests and foreseeing contradictions that appear in the result of various threats to the interests of alliance participants. The article analyses threats to the interests of alliance participants that appear in the course of their interaction within the framework of joint activity.

Key words: economic security, strategic alliance, interaction, interest, contradiction, balance.

Bibl.: 11.

Shulzhenko Liliya E. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, East-Ukrainian National University named after V. Dahl (kv. Molodizhnyy, 20a, 91034, Ukraine)

E-mail: ynewman@yandex.ru

Безпека є потребою будь-якої системи бути захищеною в її функціонуванні, внаслідок чого її визнано універсальною комплексною міждисциплінарною категорією. Безпека як універсальна комплексна міждисциплінарна категорія становить фундамент новітньої наукової системи – *безпекознавства*, або (за Я. О. Серіковим і Л. Ф. Коженевськи [7]) *сек'юритології*. Актуальність питань безпеки та її міждисциплінарний характер, обсяг наявних напрацювань зумовили визнання безпекознавства теоретичною, епістемологічною галуззю знань.

Одним із видів безпеки є безпека економічна – *екосесетейт*: сукупність знань про економічну безпеку [3, с. 3] за вертикаллю «державна – регіон (галузь) – суб'єкт господарської діяльності». Поняття «економічна безпека» розглядається відносно соціально-економічної системи, тобто системи, в якій існує сукупність економічних стосунків у процесі руху продукту від його виробництва до споживача. Тоді економічна безпека як системне явище є потребою соціально-економічної системи бути захищеною в процесі руху продукту від його виробництва до споживача. Поняття «захищеність» слід визначити в такий спосіб: захищеність – це здатність системи виконувати основні функції та вирішувати завдання у стандартних і нестандартних ситуаціях завдяки її спроможності попереджувати, долати або гранично зменшувати негативні наслідки змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування системи.

У числі напрямів екосесетейта – *екосесент* (*economic security of enterprise*) – економічна безпека суб'єкта підприємницької діяльності [3, с. 3]. Спочатку автори поняття «екосесент» (Г. Андрощук і П. Крайнев, 2000 р.) тлумачили його як економічний стан підприємства, стійкість (у межах критичних обмежень) проти зовнішніх і внутрішніх змін фінансово-господарського оточення, що не належать до форс-мажорних обставин. Але з накопиченням і певним упорядкуванням знань про економічну безпеку первинне тлумачення поняття «екосесент» дещо змінилося. Сьогодні – це сукупність ідей, поглядів та уявлень, формування підходів (розроблення моделей, методів і алгоритмів аналізу даних для отримання знань та навчання) до забезпечення економічної безпеки СГД, загальні та специфічні закономірності організації і функціонування його системи економічної безпеки на підставі її пізнання, загальні положення, спрямовані на підвищення ефективності функціонування даної системи [5].

Активне поповнення знань екосесента актуалізує ідентифікацію нових об'єктів економічної безпеки. У світі інтеграційних тенденцій, наслідком яких є створення у різноманітних формах об'єднань суб'єктів господарської діяльності (інтегрованих структур або систем), відкривається нове предметне поле екосесента – економічна безпека інтегрованих структур (або систем). Таке предметне поле є значним, тому що форми інтеграції діяльності суб'єктів господарської діяльності різноманітні. Але дослідження економічної безпеки інтегрованих структур лише розпочато (наприклад, [10]). Різновидом інтегрованих структур є стратегічний альянс. Для таких форм інтеграції проблема забезпечення економічної безпеки у наш час є актуальною.

У поясненні природи економічної безпеки стратегічного альянсу необхідно, крім усталених положень та постулатів безпекознавства, використати досягнення низки наукових дисциплін: менеджменту (організація спільної діяльності та взаємодії учасників стратегічного альянсу та управління ним, комунікації), економіки (обґрунтування економічної доцільності спільної діяльності та взаємодії учасників стратегічного альянсу, визначення внеску учасників до спільної діяльності та розподіл винагороди між учасниками, економічні закони розвитку, у тому числі пропорційного і планомірного розвитку), соціальної психології (психічне відображення людиною різних аспектів організаційних стосунків), соціології (взаємодія великих структур). Таке завдання є надзвичайно масштабним і викласти його вирішення в одній статті неможливо. Тому *метою* статті є пояснення природи економічної безпеки стратегічного альянсу у контексті взаємодії його учасників.

Звикористанням захисного і гармонізаційного підходів економічна безпека стратегічного альянсу розглядається як стан збалансованості системи інтересів його учасників, що визначає їхню здатність брати участь відповідно до домовленостей у виконанні його загальних функцій, вирішенні загальних завдань в стандартних і нестандартних ситуаціях завдяки попередженню, подоланню або граничному зменшенню впливу наслідків змін принципового характеру їхніх інтересів [9]. Тому забезпечення економічної безпеки стратегічного альянсу зводиться до запобігання або пом'якшення протиріч інтересів учасників стратегічного альянсу, передбачення таких протиріч і форм їхнього вияву, встановлення ознак такого вияву та розроблення системи заходів щодо подолання наслідків реального конфлікту інтересів учасників альянсу у випадку його настання (реальний конфлікт має певні ознаки вияву). Таким чином, поняття економічної безпеки стратегічного альянсу виходить зі взаємодії його учасників. А тому саме взаємодію слід вважати ключовим поняттям у розумінні і природи стратегічного альянсу, і його економічної безпеки.

Поняття «взаємодія» є узагальненим поняттям, центральним у низці соціологічних теорій. У соціології взаємодія розглядається як процес безпосереднього або опосередкованого впливу або дії суб'єктів один на одного, як процес організації їхньої спільної діяльності. Для пояснення природи економічної безпеки стратегічного альянсу використано положення теорії обміну (на мікрорівні – теорія Дж. Хоманса [11], макрорівні – теорія П. Блау [4]), теорії взаємодії результатів¹ Д. Тібо і Г. Келлі, які назвали її точкою зору, або *frame of reference*, та теорії кооперативної системи Ч. Барнарда [8]. З використанням положень цих теорій спробуємо пояснити, чому виникають зміни інтересів учасників стратегічного альянсу, адже саме така зміна є мегаджерелом загроз або глобальною загрозою економічній безпеці стратегічного альянсу.

¹ Російською теорія має назву «теория взаимодействия исходов». В українській мові найпридатнішим перекладом терміна «исход» бачиться термін «результат».

Учасники стратегічного альянсу добровільно вступають у взаємодію один з одним у межах альянсу, виходячи з очікувань задовольнити свої інтереси. Якщо звернутися до положень теорії обміну, то до взаємодії учасники стратегічного альянсу вступають, сподіваючись обміняти можливі витрати на можливі винагороди, тобто задовольнити власні інтереси. Саме інтереси учасників стратегічного альянсу, їхнє переплетіння та збалансованість створюють невидимий, але міцний фундамент взаємодії учасників альянсу як єдиного цілого, як великої складної системи, зумовляють її особливості та характеристики, так само, як економічну безпеку стратегічного альянсу.

Спектр інтересів, які учасники стратегічного альянсу сподіваються задовольнити (або винагородити у термінах теорії обміну) у спільній діяльності, дуже широкий – від виживання в умовах край напруженої економічної ситуації до участі в розробленні інноваційних продуктів, що скоюють революційний переворот на ринку. До винагород у цьому випадку належать освоєння локальних ринків або ринків окремих країн (для великих учасників, які до того ж є провідними у певному виді діяльності), участь у розробленні інноваційних продуктів, отримання доступу до технологій, фінансування, досвіду ведення бізнесу (для невеликих учасників, які невідомі у певному виді діяльності), прищорення комерційного живиння інновацій тощо. Розраховувати на ці винагороди учасники стратегічного альянсу можуть лише за умови, що вони понесуть певні витрати, якими у цьому випадку можна вважати як традиційні (час, ресурси), так і специфічні (інформація, досвід, знання) витрати.

Стратегічні альянси, за суттю, є угодами про співпрацю, в якій бізнес-можливості учасників доповнюють один одного, прагматичним союзом з різноспрямованими інтересами його учасників. За одним вектором кожен з учасників намагається переслідувати власні інтереси, одночасно за іншим вектором кожен з учасників вимушений хоча б частково орієнтувати свою діяльність на загальні цілі союзу і враховувати інтереси інших учасників. Тому вже у природі стратегічного альянсу присутні протиріччя інтересів його учасників: протиріччя інтересів кожного учасника з інтересами альянсу в цілому і з інтересами інших учасників. Саме протиріччя інтересів учасників стратегічного альянсу, які завжди мають місце (інша справа, чи виявляться вони і з якою інтенсивністю), є загрозою збалансованості таких інтересів, тому що вияв їхніх протиріч порушує цю збалансованість. Протягом деякого часу протиріччя інтересів учасників стратегічного альянсу можуть не виявлятися або їхні вияви можуть бути слабкими. І тоді в альянсі вдається зберігати збалансованість інтересів його учасників. Але після певного часу існування альянсу або настання певної події протиріччя інтересів його учасників можуть виявитися, загостритися, що зумовлює появу конфлікту інтересів і, таким чином, створює загрозу економічній безпеці альянсу.

Звичайно, ідеальною при створенні стратегічного альянсу є істинність декларованих інтересів його учасників. Але це ідеальний випадок. Декларовані інтереси мо-

жуть збігатися з реальними, але доволі часто у зарубіжній практиці створення стратегічних альянсів (вітчизняна практика поки ще не настільки поширена, щоб зробити певні висновки) зустрічається ситуація, коли реальні інтереси учасників альянсу є прихованими і не збігаються з декларованими, тобто спостерігається прихований конфлікт інтересів. Такий прихований конфлікт інтересів закладає підґрунтя порушення їхньої збалансованості і є прихованою загрозою економічній безпеці альянсу.

Отже, приховані протиріччя інтересів учасників стратегічного альянсу є загрозою економічній безпеці альянсу. Тобто природа економічної безпеки стратегічного альянсу виходить з його основної місії як соціально-економічної організації, яка створюється для досягнення конкретних цілей, із взаємодії її учасників, в якій кожен з них намагається задовольнити власні інтереси шляхом задоволення загальних інтересів. Причому, поступитися власними інтересами задля задоволення загальних мало хто з учасників альянсу готовий.

Звичайно ж, не можна не помітити, що пояснення взаємодії учасників стратегічного альянсу як мегаджерела загроз або глобальної загрози економічній безпеці стратегічного альянсу за допомогою положень теорії взаємодії на індивідуальному рівні Дж. Хоманса [11] певною мірою властиві номіналізм і редукціонізм. Так, дійсно, номіналізм виявляється в тому, що стратегічний альянс сприймається не як загальне ціле, а лише як інтереси його учасників та їхніх дій щодо їхнього задоволення, тобто стратегічний альянс сприймається крізь призму сукупності дій його учасників, а тому основну увагу в проблематиці економічної безпеки скеровано не на стратегічний альянс в цілому, а на реалізацію інтересів його учасників, їхні статуси та очікування. Але певною мірою номіналізм у поясненні природи економічної безпеки стратегічного альянсу виправданий «м'якістю» зв'язків між елементами цієї системи, значною свободою їхніх дій, зокрема і у галузі спільної діяльності. Редукціонізм виявляється в тому, що природа економічної безпеки стратегічного альянсу у межах теорії взаємодії на індивідуальному рівні Дж. Хоманса пояснюється за допомогою закономірностей, які властиві простішому явищу – взаємодії учасників альянсу, а їхня взаємодія розглядається крізь призму стимулів переважно економічного характеру, властивостей й уподобань керівників і власників учасників альянсу. Виправдовує номіналізм і редукціонізм у поясненні природи економічної безпеки стратегічного альянсу крізь призму взаємодії його учасників за допомогою положень теорії взаємодії Дж. Хоманса лише те, що таке пояснення є першим кроком, а рух по вибраній траєкторії слід продовжити поясненнями за допомогою положень теорії взаємодії на макрорівні П. Блау, теорії конфліктів Р. Дарендорфа і Л. Козера та теорії взаємодії результатів Д. Тібо і Г. Келлі.

Чому ж взаємодія, заради якої учасники вступають до стратегічного альянсу, одночасно виступає загрозою його економічній безпеці? Для відповіді на поставлене запитання доцільно звернутися до положень теорії діадичної взаємодії Д. Тібо та Г. Келлі [1, с. 43 – 50], а також

характеристик взаємодії учасників альянсу, зокрема, таких як організаційна дієвість та комплементарність.

Положення теорії діадичної взаємодії дозволяють певною мірою пояснити, чому відносини та взаємодія учасників стратегічного альянсу є джерелом загроз його економічній безпеці. Учасники альянсу збираються взяти участь у ньому, якщо отримувати винагороди (доступ до знань, ринків, технологій, фінансування тощо) будуть адекватними витратам і втратам, на які вони згодні. Як тільки отримувани винагороди, за оцінками учасників альянсу (не позбавлених суб'єктивності), вважатимуться ними неадекватними витратам, а з втратами вони не погодяться, то учасники альянсу або почнуть боротьбу за відтворення адекватності (знову ж таки за їхніми уявленнями), або припинять участь в альянсі. При цьому способи боротьби за відтворення адекватності отримуваних винагород понесеним витратам і втратам можуть бути різноманітними – від цілком законних і етичних до своєї протилежності – як мінімум, неетичних. Таким чином, можна дійти висновку, що загрози економічній безпеці стратегічного альянсу становлять, по-перше, суб'єктивний характер очікувань учасників стратегічного альянсу, тобто формулювання їхніх інтересів, оцінок міри їхнього задоволення, а по-друге, вибір способів боротьби за відтворення адекватності отримуваних винагород понесеним витратам і втратам. Характер першої із загроз пояснюється тим, що інтереси учасників стратегічного альянсу представляють їхні власники, керівники, провідні фахівці. Саме вони є носіями інтересів учасників стратегічного альянсу, формулюють, оголошують їх та скеровують діяльність в альянсі на задоволення інтересів. Причому, й формулювання інтересів, й їхнє відстоювання та задоволення носять відбиток їхнього особистого сприйняття, тобто не позбавлені суб'єктивності. Проблематику інтересів учасників стратегічного альянсу не можна розглядати, ігноруючи елементи зусиль, випадковості, помилок, мотивів і намірів і зрештою конфлікт інтересів (людина – посадовець), які завжди властиві людській діяльності. Тобто йдеться про особливості людської діяльності, яка зумовлена економічною поведінкою.

Ф. Найт розглядав економічну поведінку на трьох рівнях, серед яких для з'ясування інтересів учасників стратегічного альянсу, виходячи з того, що носіями таких інтересів є люди з певними посадовими повноваженнями, доцільно зосередитися на концепції другого рівня. На цьому рівні Ф. Найт тлумачив економічну поведінку людини в термінах мотивації. Таке тлумачення концентрується на різниці між мотивом та дією, а також на факті помилки [6, с. 129]. За Ф. Найтом, тема мотиву або наміру виникає при будь-якому релевантному обговоренні людської діяльності, а поведінка людини пояснюється частково природною причинністю, частково – наміром або бажанням, а частково – прагненням реалізувати «цінності», яке не має цілей, які б можна було описати [6, с. 126].

Управлінська діяльність є різновидом людської діяльності. Тому поведінка людини, що обіймає певну посаду, до компетенції якої належить ухвалення рішень

(зокрема про участь у стратегічному альянсі), також пояснюється причинами, поданими Ф. Найтом. Якщо виходити з позиції Ф. Найта, то інтереси учасників стратегічного альянсу, носіями яких є їхні власники, керівники, провідні фахівці, значною мірою зумовлені їхніми бажаннями (або мотивами), їхнім баченням ситуації та перспективами її розвитку. Причому тут переважною мірою не йдеться про банальні мотиви або бажання власного збагачення (хоча і такі бажання не можна виключати). Зрештою, коли люди достатньою мірою забезпечені, то матеріальні бажання втрачають лідируючу роль, а на перший план виступають бажання та мотиви іншого характеру. Але, за Ф. Найтом, об'єктивно описати мотив або бажання людини не можна без їхніх оцінок. Тому інтереси учасників стратегічного альянсу певною мірою залежать від спроможності адекватного оцінювання своїх мотивів або бажань власниками, керівниками, провідними фахівцями. Причому, йдеться не просто про оцінювання мотивів або бажань, а й про такі часткові оцінювання ризикованості участі у стратегічному альянсі, очікуваних результатів участі, задоволення інтересів, готовності поступитися окремими інтересами. Саме у зумовленості інтересів учасників стратегічного альянсу, як мінімум, баченням ситуації та перспективами її розвитку носіями цих інтересів і вбачається загроза і таким інтересам, і їхній збалансованості, тобто економічній безпеці стратегічного альянсу. Ця загроза міститься у залежності формулювання інтересів учасників стратегічного альянсу та визначення їхнього задоволення від спроможності адекватного оцінювання інтересів власниками або керівниками учасників стратегічного альянсу, у залежності рішень щодо взаємодії від особистих стосунків не лише керівників учасників альянсу, але й міжособистісних зв'язків і внутрішніх інфраструктур учасників альянсу, які сприяють досягненню загальних цілей і задоволенню загальних інтересів.

Повний експансії положень теорії діадичної взаємодії для пояснення природи економічної безпеки стратегічного альянсу перешкоджає багатосторонність взаємодії його учасників та їхня взаємодія з іншими учасниками зовнішнього середовища поза межами альянсу. Д. Тібо та Г. Келлі розглядали діадичну взаємодію (*diada* – єдність, що утворюється двома роздільними частинами). Стратегічний альянс з двох учасників є, радше, частковим випадком. У такому альянсі виявити загрози його економічній безпеці простіше. У стратегічному альянсі з більшою кількістю учасників в аналізі збалансованості інтересів учасників слід аналізувати попарну (діадичну) взаємодію учасників альянсу з подальшим зведенням результатів аналізу. При цьому більша кількість учасників стратегічного альянсу, тим складніше звести результати аналізу попарної (діадичної) взаємодії його учасників.

В аналізі збалансованості інтересів учасників стратегічного альянсу доцільним є використання матриці результатів (*outcome array* [2]). У її клітинах розміщуються усі можливі винагороди, які є формою представлення задоволення інтересів учасників альянсу, та їхні витрати у діадичній взаємодії. З використанням ма-

тричі результатів можна виявити витрати і винагороди кожного учасника стратегічного альянсу при взаємодії з кожним з інших учасників. Матриця результатів є динамічною, оскільки цінності витрат і винагород взаємодії варіюють з часом завдяки впливу багатьох чинників.

Матриця результатів є корисною в аналізі з таких причин. По-перше, вона дозволяє формалізувати власні інтереси кожного з учасників альянсу, отримати уявлення про очікувані витрати та зіставити їх. При порівнянні результатів взаємодії не виключена ситуація, при якій винагороди аналізованого учасника порівняно з витратами при взаємодії з одним з учасників зменшуються або взагалі зводяться нанівець при взаємодії з іншим або іншими учасниками альянсу. Результати аналізу такого зіставлення можуть бути використані у коригуванні власних інтересів та очікувань учасників стратегічного альянсу та у формуванні політики взаємодії. Не виключено, що результатом аналізу такого зіставлення може стати відмова від участі в альянсі.

По-друге, матриця результатів дозволяє отримати попередні результати щодо можливості збалансованості інтересів учасників альянсу. За оцінками такої можливості можна зробити попередні судження щодо економічної безпеки стратегічного альянсу, тривалості його існування та ефективності. Так, якщо один або кілька учасників альянсу намагаються взяти участь у ньому за фінансовими мотивами, а інтересами інших є поєднання своїх можливостей з можливостями інших учасників з метою створення нової цінності, то використання матриці результатів вже на початковому етапі створення альянсу допоможе виявити суттєву різницю інтересів учасників і засумніватися у можливості їхньої збалансованості.

Використання матриці результатів має велике значення саме на етапі створення стратегічного альянсу або на перших кроках його діяльності. Адже, маючи намір взяти участь у стратегічному альянсі, його потенційні учасники можуть допустити помилки у формулюванні власних інтересів (суб'єктивний чинник), стикаються з великою невизначеністю відносно результатів, на які вони розраховують. Посадові особи або власники підприємств, потенційних учасників стратегічного альянсу, при ухваленні рішення щодо участі в ньому можуть використовувати недостовірну або неповну інформацію (при цьому не знаючи про це), мати недостатньо знань, щоб сформулювати образ очікуваного, помилкові уявлення про власні можливості, виходити з власних оцінок очікуваних вигод, витрат, що необхідно понести, і, головне, намірів, інтересів та очікувань потенційних партнерів. Використання матриці результатів на етапі створення стратегічного альянсу допоможе не лише визначити, чи дійсно має сенс брати у ньому участь, скоригувати очікування при ухваленні рішення щодо участі в альянсі або відмовитися від такої участі, а на перших кроках спільної діяльності, коли учасники намагаються реально оцінити потенційно можливі у таких відносинах результати, продовжувати відносини або вийти з альянсу, але й отримати попереднє уявлення про економічну безпеку альянсу. Для учасників стратегічного альянсу, а отже, й його економічної безпеки важливо також передбачати,

чи залишаться виявлені позитивні результати стабільними з часом. Тому матрицю результатів має сенс використовувати час від часу, особливо у той момент, коли у взаємодії учасників альянсу відбуваються зміни, що мають серйозні довготривалі наслідки, які можуть суттєво порушити збалансованість інтересів учасників альянсу.

Використання матриці результатів в аналізі парної взаємодії учасників стратегічного альянсу надає можливість проаналізувати процеси впливу учасників один на одного та контролю один одного, а також виявити, чи є можливість влади одного учасника над іншим. За Д. Тібо та Г. Келлі, можливість влади одного учасника над іншим полягає в здатності контролювати результати іншого, тобто його винагороди-витрати [2]. Якщо у парному аналізі взаємодії учасників стратегічного альянсу виявиться, що один з учасників здатний впливати на результати взаємодії, що досягаються кількома іншими, то такий учасник вважається таким, що має владу в альянсі, тобто «владним» учасником. Причому стосовно стратегічного альянсу достатньо складно виявити, якщо виходити лише з кількості учасників альянсу, на результати взаємодії з якими учасниками впливає один з них. Завдяки мережевому характеру взаємодії кількісні критерії не надають уявлення про істинний масштаб влади одного з учасників стратегічного альянсу.

Наявність «владного» учасника у стратегічному альянсі суттєво впливає на його економічну безпеку, оскільки говорити у такому випадку про збалансованість інтересів учасників альянсу не приходиться. Швидше за все, йдеться про домінування інтересів «владного» учасника альянсу. За аналогією з типами контролю за Д. Тібо та Г. Келлі, «владний» учасник у стратегічному альянсі стосовно інших учасників може або вирішальною мірою (фатальний вплив за терміном Д. Тібо та Г. Келлі), або певною мірою (поведінковий вплив за терміном Д. Тібо та Г. Келлі) впливати на винагороди та витрати, тобто інтереси іншого учасника альянсу. Фатальний і поведінковий впливи «владного» учасника у стратегічному альянсі стосовно інших учасників може виявлятися у безпосередній взаємодії у межах альянсу, а може виявлятися опосередковано шляхом впливу афілійованих з «владним» учасником суб'єктів зовнішнього середовища на того чи іншого учасника альянсу стосовно його діяльності, що здійснюється поза межами альянсу. І прямий, і опосередкований вплив «владного» учасника у стратегічному альянсі створює суттєву загрозу його економічній безпеці, оскільки порушує не лише збалансованість інтересів альянсу, але й самі інтереси його інших учасників.

Наявність «владного» учасника у стратегічному альянсі має кілька наслідків: порушення організаційної рівноваги, виникнення конфліктів у взаємодії. Ці наслідки можуть вплинути на економічну безпеку альянсу. Якщо ці наслідки прогнозуються на етапі створення стратегічного альянсу, то його потенційні учасники можуть ще відмовитися від участі у ньому. Якщо ж наявність «владного» учасника у стратегічному альянсі виявиться під час його діяльності, то це загрожує його економічній безпеці через порушення цілісності, може

привести до порушення прав учасників альянсу та незадоволення їхніх інтересів і, як наслідок, до виходу учасника з альянсу.

ВИСНОВКИ

Отже, положення теорій взаємодії є корисними у поясненні мегазагрози, або глобального джерела загроз, економічній безпеці стратегічного альянсу взаємодії учасників стратегічного альянсу, дозволяють описати її особливості (наприклад, виявлення «владного» учасника), мають не лише теоретичне, а й практичне значення щодо обґрунтування сукупності заходів із захисту не лише інтересів учасників альянсу, але й їхньої збалансованості. Але таке пояснення має і певні обмеження, що виникають через його частковий характер, який зумовлений зосередженням уваги на взаємодії учасників стратегічного альянсу, внаслідок чого положення теорій взаємодії можна лише обмежено використати в поясненні глобального джерела загроз економічній безпеці стратегічного альянсу взаємодії його учасників. Але висновки щодо застосування положень теорій взаємодії в поясненні природи економічної безпеки стратегічного альянсу дозволяють встановити нові вектори її дослідження. Зокрема, йдеться про характеристики взаємодії учасників стратегічного альянсу (організаційна дієвість та компліментарність), міра вираженості яких впливає на його економічну безпеку. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Андреева Г. М.** Зарубежная социальная психология XX столетия. Теоретические подходы / Г. М. Андреева, Н. Н. Богомолова, Л. А. Петровская. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 286 с.
- 2. Андреева Г. М.** Теории диадического взаимодействия. Социальная психология. Электронная хрестоматия / Г. М. Андреева, Н. Н. Богомолова, Л. А. Петровская [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/belin/11.php
- 3. Андрощук Г. А.** Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны : [монография] / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. — К. : ИД «Ин Юре», 2000. – 400 с.
- 4. Блау П.** Различные точки зрения на социальную структуру и их общий знаменатель / П. Блау // Американская социологическая мысль ; под ред. В. И. Добренькова. – М. : Мир, 1994. – С. 8 – 29.
- 5. Козаченко Г. В.** Эксплейнарний базис екосесента: принципний підхід до змісту / Г. В. Козаченко, О. М. Кузьменко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 25. Ч. I. – Луганськ: СЧУ ім. В. Даля, 2013. – С. 209 – 217.
- 6. Найт Ф.** Экономика и человеческая деятельность / Фрэнк Найт // В кн. : Философия экономики. Антология ; под ред. Д. Хаусмана / Пер. с англ. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2012. – С. 124 – 133.
- 7. Серіков Я. О.** Безпека життєдіяльності – секьюритологія : [підруч. для студ. вищих навч. закл.] / Я. О. Серіков, Л. Ф. Коженевські; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 381 с.
- 8. Барнард Ч.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hrm.ru/db/hrm/Barnard_Chester_Irving/glossary.html
- 9. Шульженко Л. Є.** Економічна безпека стратегічних альянсів: дослідження з позицій системного підходу / Л. Є. Шульженко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 25. Ч. I. – Луганськ : СЧУ ім. В. Даля, 2013. – С. 201 – 208.
- 10. Экономическая безопасность предприятий интегрированной промышленной структуры : [монография] / Под общ. ред. А. В. Козаченко. – Луганськ : Ноулидж, 2011. – 226 с.**
- 11. Homans G. C.** The sociological relevance of behaviorism / G. C. Homans // Behavioral sociology / Ed. R. Burgess, D. Bushell. – N.Y., 1969. – 346 p.

REFERENCES

- Andreeva, G. M., Bogomolova, N. N., and Petrovskaia, L. A. *Zarubezhnaia sotsialnaia psikhologiya KhKh stoletia. Teoreticheskie podkhody* [Foreign social psychology of the twentieth century. Theoretical approaches]. Moscow: Aspekt-Press, 2002.
- Andreeva, G. M., Bogomolova, N. N., and Petrovskaia, L. A. "Teorii diadicheskogo vzaimodeystviia. Sotsialnaia psikhologiya. Elektronnaia khrestomatia" [Theory of dyadic interactions. Social psychology. E-reader]. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/belin/11.php
- Androshchuk, G. A., and Kraynev, P. P. *Ekonomicheskaiia bezopasnost predpriatii: zashchita kommercheskoy tayny* [The economic security of the enterprise: the protection of trade secrets]. Kyiv: In Yure, 2000.
- Blau, P. "Razlichnye tochki zreniia na sotsialnuiu strukturu i ikh obshchii znamenatel" [Different views on the social structure and their common denominator]. In *Amerikanskaia sotsiologicheskaiia mysl*, 8-29. Moscow: Mir, 1994.
- "Barnard Ch." [Charles Barnard]. http://hrm.ru/db/hrm/Barnard_Chester_Irving/glossary.html
- Ekonomicheskaiia bezopasnost predpriatii integrirovannoy promyshlennoy struktury* [Economic security companies integrated industrial structure]. Lugansk: Noulidzh, 2011.
- Homans, G. C. *The sociological relevance of behaviorism*. N. Y., 1969.
- Kozachenko, H. V., and Kuzmenko, O. M. "Ekspleinarnyi bazys ekosesenta: pryntsyypovi pidkhid do zmistu" [Ekspleinarnyy basis ekosesenta: a principled approach to content]. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, vol. I, no. 25 (2013): 209-217.
- Nayt, F. "Ekonomika i chelovecheskaia deiatelnost" [Economy and human activity]. In *Filosofia ekonomiki. Antologiya*, 124-133. Moscow: Izdatelstvo Instituta Gaydara, 2012.
- Shulzhenko, L. Ye. "Ekonomichna bezpeka stratehichnykh aliانسiv: doslidzhennia z pozytsii systemnoho pidkhotu" [The economic security of strategic alliances: a study of the system approach]. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, vol. I, no. 25 (2013): 201-208.
- Sierikov, Ya. O., and Kozhenevski, L. F. *Bezpeka zhyttiediialnosti – sekiurytolohiia* [Safety – sekiurytolohiya]. Kharkiv: KhNAMH, 2010.